

Posolstvo Svätého Otca na 55. svetový deň pokoja

1. január 2022

Medzigeneračný dialóg, vzdelávanie a práca: nástroje na budovanie trvalého pokoja

1. „Aké krásne sú na horách nohy posla, ktorý hlása pokoj, posla dobrej zvesti” (Iz 52,7).

Slová proroka Izaiáša hovoria o úteche, vyjadrujú úľavu ľudu vo vyhnanstve, vyčerpaného z násilia a zneužívania, vystaveného ponižovaniu a smrti. Tohto ľudu sa týka údiv proroka Barucha: „Čo je to Izrael? Čo, že si v nepriateľskej krajine? Zostarel si v cudzej krajine, poškrvnený si mŕtvolami, prirátaný si k tým, čo klesli do podsvetia“ (3, 10 – 11). Pre tento ľud znamená príchod posla pokoja nádej na znovuzrodenie z trosiek dejín, začiatok svetlej budúcnosti.

Cesta pokoja, ktorej dal sv. Pavol VI. nové meno – „*integrálny rozvoj*“¹ – ostáva aj dnes, žiaľ, vzdialená od reálneho života mnohých mužov a žien, a teda od našej ľudskej rodiny, ktorá je už plne prepojená. Napriek mnohým snahám zameraným na konštruktívny dialóg medzi národmi sa ohlušujúci hluk vojen a konfliktov stupňuje a súčasne sa šíria pandémie rôznych chorôb, zhoršujú sa dôsledky klimatických zmien i životné prostredie, prehľbuje sa tragédia hladu a smädu; naďalej prevláda ekonomický model založený viac na individualizme, než na solidárnom zdieľaní. Tak ako za čias starovekých prorokov, aj dnes počuť *volanie chudobných a zeme*,² ktorí prosia o spravodlivosť a pokoj.

V každej dobe je pokoj darom zhora a zároveň ovocím spoločného záväzku. V skutočnosti existuje istá „architektúra“ mieru, ku ktorej prispievajú rôzne inštitúcie spoločnosti, a „remeslo“ budovania pokoja, ktoré sa priamo týka každého z nás.³ Každý môže spolupracovať na budovaní pokojnejšieho sveta: počnúc vlastným srdcom a vzťahmi v rodine, spoločnosti a životnom prostredí, až po vzťahy medzi národmi a štátmi.

Chcel by som tu navrhnúť *tri spôsoby* budovania trvalého pokoja. Po prvé, *dialóg medzi generáciami* ako základ pre realizáciu spoločných projektov. Po druhé, *vzdelávanie* ako faktor slobody, zodpovednosti a rozvoja. A napokon *prácu* ako prostriedok na plné uskutočnenie ľudskej

¹ Porov. encyklika *Populorum progressio* 26. marec 1967, 76.

² Porov. encyklika *Laudato si'* (24. máj 2015), 49.

³ Porov. encyklika *Fratelli tutti* (3. október 2020), 231.

dôstojnosti. Tieto tri prvky sú nevyhnutné na vytvorenie spoločenského paktu,⁴ bez ktorého by sa akýkoľvek mierový projekt ukázal ako neuspokojivý.

2. *Viesť dialóg medzi generáciami na budovanie pokoja*

Vo svete, ktorý je naďalej sužovaný pandémiou, spôsobujúcou mnohé problémy, sa „niektorí pokúšajú utiecť od reality tým, že hľadajú útočisko v súkromnej sfére, ďalší jej čelia ničivým násilím. No medzi egoistickou ľahostajnosťou a násilným protestom je vždy možná alternatíva – dialóg. Dialóg medzi generáciami.“⁵

Každý úprimný dialóg si okrem korektnej a pozitívnej výmeny názorov vždy vyžaduje aj základnú dôveru medzi zúčastnenými stranami. Túto vzájomnú dôveru si musíme znovu osvojiť! Súčasná zdravotná kríza prehĺbila pocity osamelosti a tendenciu uzavrieť sa do seba. Osamelosť starších ľudí sprevádza pocit bezmocnosti a chýbajúca spoločná predstava o budúcnosti u mladých ľudí. Táto kríza je skutočne bolestivá, no môže tiež pomôcť prebudiť v ľuďoch to najlepšie. Počas pandémie sme skutočne videli veľkorysé svedectvá súcitu, zdieľania a solidarity v každej časti sveta.

Viesť dialóg znamená počúvať sa navzájom, konfrontovať sa, dohodnúť sa a kráčať spoločne. Podporovať takýto medzigeneračný dialóg znamená obrábať tvrdú a neplodnú pôdu konfliktov a ľahostajnosti, aby sme vypestovali semená trvalého a spoločného pokoja.

Hoci technologický a hospodársky rozvoj často rôzne generácie rozdeľoval, súčasné krízy ukazujú naliehavosť ich spojenectva. Na jednej strane mladí ľudia potrebujú životnú múdrosť a duchovné skúsenosti starších ľudí, na druhej strane starší potrebujú podporu, lásku, tvorivosť a dynamiku mladých.

Veľké sociálne výzvy a mierové procesy sa nezaobídu bez dialógu medzi strážcami pamäti – staršou generáciou – a tými, ktorí posúvajú dejiny vpred – mladými; nezaobídu sa ani bez ochoty každého z nich uvoľniť miesto tomu druhému a netrvať na monopolnom obsadení celej scény, presadzujúc vlastné bezprostredné záujmy, akoby neexistovala minulosť, ani budúcnosť. Globálna kríza, ktorú prežívame, nám ukazuje, že stretnutie a dialóg medzi generáciami je hnacou silou zdravej formy politiky, ktorá sa neuspokojí s nápravou existujúcej situácie „záplatami alebo rýchlymi, čisto príležitostnými riešeniami“⁶, ale prejavuje sa pri hľadaní spoločných a udržateľných projektov ako vzácna forma lásky k blížnemu⁷.

⁴ Porov. *tamže*, 218.

⁵ *Tamže*, 199.

⁶ *Tamže*, 179.

⁷ Porov. *tamže*, 180.

Ak budeme vedieť, ako tento medzigeneračný dialóg praktizovať, „môžeme byť pevne zakorenení v prítomnosti a z tejto pozície pozerat' do minulosti aj do budúcnosti. Pozerat' sa do minulosti, aby sme sa poučili z dejín a uzdravili staré rany, ktoré nás ešte stále znepokojujú. Pozerat' sa do budúcnosti, aby sme živilí nadšenie, dali vyklíčiť snom, vzbudili prorocktva, nechali prekvitať nádeje. Takto spoločne sa budeme môcť učiť jedni od druhých“.⁸ Ved' ako by mohli stromy rásť a prinášať ovocie bez koreňov?

Stačí spomenúť len otázku starostlivosti o náš spoločný domov. Životné prostredie je totiž v skutočnosti „pôžička, ktorú každá generácia prijíma a musí odovzdávať generácii nasledujúcej“.⁹ Preto by sme si mali vážiť a povzbudzovať všetkých mladých ľudí, ktorí sa usilujú o spravodlivejší svet, dbajúci na ochranu stvorenstva, ktoré nám bolo zverené do správy. Robia to s netrepezivosťou, nadšením, no predovšetkým so zmyslom pre zodpovednosť zoči-voči naliehavej zmene smerovania,¹⁰ ktorú si vyžadujú ťažkosti vyplývajúce zo súčasnej etickej a sociálno-environmentálnej krízy.¹¹

Na druhej strane príležitosť budovať cesty k mieru spoločne nemôže ignorovať vzdelávanie a prácu, ktoré sú privilegovaným prostredím a kontextom pre medzigeneračný dialóg. Práve vzdelávanie je gramatickým základom pre tento dialóg a v rámci pracovnej skúsenosti muži a ženy rôznych generácií zisťujú, že sú schopní spolupracovať a vymieňať si odborné znalosti, skúsenosti a zručnosti, v záujme spoločného dobra.

3. *Výchova a vzdelávanie ako hnacie sily pokoja*

V posledných rokoch došlo k výraznému celosvetovému zníženiu rozpočtu na výchovu a vzdelávanie, ktoré sa považujú skôr za výdavky ako za investície. Sú však hlavnými prostriedkami integrálneho ľudského rozvoja: robia človeka slobodnejším a zodpovednejším a sú pre obranu a podporu pokoja nevyhnutné. Inými slovami, výchova a vzdelávanie sú základom súdržnej a civilizovanej spoločnosti, ktorá je schopná budovať nádej, vytvárať bohatstvo a pokrok.

Vojenské výdavky, naopak, vzrástli nad úroveň z konca „studenej vojny“ a zdá sa, že budú ďalej neúmerne rásť.¹²

Je preto naliehavo potrebné, aby vlády vypracovali hospodárske politiky zamerané na zmenu pomeru medzi verejnými investíciami do vzdelávania a prostriedkami vyčlenenými na zbrojenie.

⁸ Posynodálna apoštolská exhortácia *Christus vivit* (25. marec 2019), 199.

⁹ Encyklika, *Laudato si'* (24. máj 2015), 159.

¹⁰ Porov. *tamže*, 163; 202.

¹¹ Porov. *tamže*, 139.

¹² Porov. *Posolstvo účastníkom 4. parížskeho fóra o pokoji*, 11. – 13. november 2021.

Na druhej strane snaha o skutočný proces medzinárodného odzbrojenia môže byť pre rozvoj ľudí a národov len prospešná, pretože sa uvoľnia finančné zdroje, ktoré sa budú môcť použiť vhodnejším spôsobom: na zdravotníctvo, školstvo, infraštruktúru, starostlivosť o životné prostredie atď.

Túžobne si želám, aby investície do vzdelávania sprevádzalo dôslednejšie úsilie o podporu kultúry starostlivosti.¹³ Vzhľadom na sociálne rozdiely a nepružnosť inštitúcií sa práve táto môže stať spoločným jazykom, ktorý rúca bariéry a buduje mosty. „Krajina rastie, keď jej rôzne kultúrne bohatstvá vedú konštruktívny dialóg: ľudová kultúra, univerzitná kultúra, kultúra mladých, umelecká kultúra a technologická kultúra, ekonomická kultúra, kultúra rodiny a kultúra médií.“¹⁴ Preto je nevyhnutné formovať novú kultúrnu paradigmu, prostredníctvom „globálneho paktu o vzdelávaní pre mladých a s mladými, ktorý bude zaväzovať rodiny, spoločenstvá, školy a univerzity, inštitúcie, náboženstvá, vlády, celé ľudstvo, aby formovali zreých ľudí“.¹⁵ Paktu, ktorý podporí výchovu v oblasti integrálnej ekológie podľa kultúrneho modelu zameraného na mier, rozvoj a udržateľnosť, v centre ktorého bude bratstvo a spojenectvo medzi človekom a životným prostredím.¹⁶

Investície do vzdelávania a odbornej prípravy mladej generácie sú hlavnou cestou, ako jej prostredníctvom cielenej formácie pomôcť zaujať dôstojné miesto vo svete práce.¹⁷

4. *Vytváranie a zabezpečenie pracovných príležitostí buduje pokoj*

Práca je nevyhnutným faktorom pre budovanie a zachovanie mieru. Je naším vlastným sebaujadrením, ale aj vyjadrením našich schopností, odhodlania, úsilia, spolupráce s ostatnými, pretože vždy pracujeme s niekým alebo pre niekoho. Z tohto zjavne sociálneho hľadiska je pracovisko miestom, kde sa učíme prispievať k obývateľnejšiemu a krajšiemu svetu.

Pandémia Covidu-19 zhoršila situáciu vo svete práce, ktorý už aj tak čelil mnohým problémom. Milióny hospodárskych a výrobných činností skrachovali, krátkodobí zamestnanci sú čoraz zraniteľnejší, mnohí z tých, ktorí vykonávajú základné služby, sa ešte viac vytratili z verejného a politického povedomia. Dištančné vzdelávanie viedlo v mnohých prípadoch k zaostávaniu v oblasti vzdelávania a školstva. Okrem toho mladí ľudia, ktorí vstupujú na trh práce, a dospelí, ktorí sa ocitli bez zamestnania, majú v súčasnosti neutešené vyhliadky.

¹³ Porov. encyklika *Laudato si'* (24. máj 2015), 231; *Posolstvo na 44. svetový deň pokoja. Kultúra starostlivosti ako cesta pokoja* (8. december 2020).

¹⁴ Encyklika *Fratelli tutti* (3 október 2020), 199.

¹⁵ *Videoposolstvo pre Globálny dohovor o vzdelávaní. Spoločne sa pozeraj ďalej* (15. október 2020).

¹⁶ Porov. *Videoposolstvo pre Virtuálny samit o klimatických ambíciách na vysokej úrovni* (13. december 2020).

¹⁷ Porov. SV. JÁN PAVOL II.: encyklika *Laborem exercens* (14. september 1981), 18.

Kríza mala ničivý vplyv najmä na tieňovú ekonomiku, ktorá často zahŕňa migrujúcich pracovníkov. Mnohí z nich nie sú uznaní vnútroštátnymi zákonmi, akoby ani neexistovali. Oni aj ich rodiny žijú vo veľmi neistých podmienkach, sú vystavení rôznym formám otroctva a nechráni ich nijaký systém sociálneho zabezpečenia. V súčasnosti len tretina svetovej populácie v produktívnom veku využíva systém sociálnej ochrany, alebo ho využíva len v obmedzenej miere. V mnohých krajinách narastá násilie a organizovaný zločin, ktoré potláčajú slobodu a dôstojnosť ľudí, otravujú hospodárstvo a bránia rozvoju spoločného dobra. Jedinou odpoveďou na túto situáciu je rozšírenie príležitostí na dôstojnú prácu.

Práca je totiž základom, na ktorom možno budovať spravodlivosť a solidaritu v každom spoločenstve. Preto by sme sa nemali snažiť „ľudskú prácu nahrádzať technologickým pokrokom: takto by ľudstvo poškodilo samo seba. Práca je nevyhnutnosť, je súčasťou zmyslu života na tejto zemi, cestou dozrievania, ľudského rozvoja a osobnej realizácie.“¹⁸ Musíme spojiť naše myšlienky a sily a vytvoriť také podmienky a riešenia, aby mal každý človek v produktívnom veku možnosť prispievať svojou prácou k životu svojej rodiny a celej spoločnosti.

Je naliehavejšie ako kedykoľvek predtým podporovať v celom svete slušné a dôstojné pracovné podmienky, zamerané na spoločné dobro a ochranu stvorenstva. Je potrebné zabezpečiť a podporovať slobodu podnikateľských iniciatív a zároveň sa usilovať o obnovenie zmyslu pre sociálnu zodpovednosť, aby zisk nebol jediným riadiacim kritériom.

V tejto súvislosti by sa mali na všetkých úrovniach propagovať, vítať a podporovať iniciatívy, ktoré vyzývajú podniky, aby dodržiavali základné ľudské práva pracovníkov, a v tomto smere zvyšovať povedomie nielen inštitúcií, ale aj spotrebiteľov, občianskej spoločnosti a podnikateľských subjektov. Čím viac si tieto budú uvedomovať svoju spoločenskú úlohu, tým viac sa budú stávať miestami, kde sa rešpektuje ľudská dôstojnosť. Týmto spôsobom prispievajú k budovaniu pokoja. V tomto ohľade sa od politiky požaduje, aby zohrávala aktívnu úlohu, podporujúc spravodlivú rovnováhu medzi hospodárskou slobodou a sociálnou spravodlivosťou. Všetci, ktorí pracujú v tejto oblasti, počnúc katolíckymi pracovníkmi a podnikateľmi, môžu nájsť v tomto ohľade spoľahlivé usmernenie v *sociálnej náuke Cirkvi*.

Drahí bratia a sestry! Keďže sa snažíme spojiť naše úsilie, aby sme sa dostali z pandémie, chcel by som opätovne poďakovať všetkým, ktorí pracovali a naďalej veľkodušne a zodpovedne pracujú v oblasti vzdelávania, bezpečnosti a ochrany práv, pri poskytovaní lekárskej starostlivosti, sprostredkovaní stretnutí rodinných príslušníkov s chorými, poskytovaní ekonomickej podpory núdzným a tým, ktorí stratili prácu. A ubezpečujem vás, že naďalej pamätám v modlitbách na všetky obeť pandémie a ich rodiny.

¹⁸ Videoposolstvo pre Globálny dohovor o vzdelávaní. *Spoločne sa pozeraj ďalej* (15. október 2020).

Vyzývam vládnych predstaviteľov a tých, ktorí majú politickú a spoločenskú zodpovednosť, kňazov a animátorov cirkevných spoločenstiev, ako aj všetkých mužov a ženy dobrej vôle, aby odvážne a tvorivo spoločne kráčali po týchto troch cestách: ceste medzigeneračného dialógu, vzdelávania a práce. Kiež sa čoraz viac ľudí usiluje v tichosti, pokore a húževnatosti stávať deň po dni „remeselníkmi pokoja“. A nech ich vždy inšpiruje a sprevádza požehnanie Boha pokoja!

Vo Vatikáne 8. decembra 2021

František